

5. Костаки Г. Проблемы и перспективы формирования правового государства в Республике Молдова // Закон и жизнь 2005. № 6. С. 4 -5.

6. Костаки Г. Роль Конституции в защите прав и свобод личности // Гражданское образование и права человека. Национальная научно-практическая конференция. Кишинев, Pontos, 2008.

7. Кротенко А. Понятие гражданственности и ее развитие через волонтерство. <http://www.cloudwatcher.ru/analytics/6/view/53/>

8. Кузнецова Л.В. Развитие содержания понятий «гражданственность» и «гражданское воспитание» в педагогике XX в. // Преподавание истории и обществознания в школе. 2006. №9. С

9. Миков П.В. Роль общественных объединений в развитии гражданского образования в Российской Федерации // Философия современного образования и научная педагогическая мысль: от исследований к практике: Материалы X междисциплинарной научно-практической конференции аспирантов и соискателей. Ч.1 / Сост. Т.А. Моисейкина. М., 2007.

10. Никитин А.Ф., Соколов Я.В. Российская педагогическая энциклопедия. М., 1993.

11. Симоненко П.П. Развитие региональной системы гражданского образования школьников: Дисс. ...канд. пед. наук. М., 2006. С. С. 47.

12. Филиппова Л. Эффективность гражданского воспитания: проблема критериев // Вестник Московского университета. Сер. 18. Социология и политология. 2007. №1.

13. Филонов Г.Н. Гражданское воспитание: основные категории и понятия // Основы методики гражданского воспитания. М., 2001.

14. Хартия Совета Европы о воспитании демократической гражданственности и прав человека. http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Charter/Charterpocket_RU.pdf

Gheorghe COSTACHI,
Doctor habilitat of law, Professor,
Chief Researcher of the Institute of
Legal and Political Studies of the
Academy of Sciences of Moldova
Phone: (+373) 69125188
Email: costachi70@mail.ru

Andrei BORSEVSKI,
Doctor of science, Chairman of
the Consilium of the Institute
for Democracy (Moldova),
Senior Researcher of the Sector
of National Minorities of the
Institute of Cultural Heritage of the
Academy of Sciences of Moldova
Phone: (+373) 67161050
Email: id.moldova@gmail.com

CZU: 340.1

DREPTUL SUPLU – VALOARE INDISPENSABILĂ DE REGENERARE A SISTEMULUI JURIDIC

Dumitru BALTAG,

doctor habilitat, profesor universitar, ULIM

Gabriel ICHIM,

doctorand, ULIM

REZUMAT

Problematica „dreptului suplă” a fost recent introdusă în dezbateri în doctrina juridică românească sub influența franceză. În contextul reevaluării rolului dreptului și științei juridice, termenul „drept suplă” desemnează orice sistem de reglementare, altul decât procesul tradițional. Printr-o folosire rațională „dreptul suplă” poate contribui la politica de simplificare a normelor și sporire a calității reglementării. Activitatea multidimensională a „dreptului suplă” ne permite să valorizăm funcțiile dreptului prin introducerea unor noi funcții cum ar fi: funcția de dezvoltare și armonizare a normelor juridice; funcția de completare și substituție a normelor juridice; funcția de interpretare și explicare a modului de aplicare a normei juridice.

Cuvinte-cheie: drept suplă, valorizare, funcții ale dreptului, simplificarea dreptului, ameliorarea dreptului

SOME OF THE JURIDICAL SYSTEM 'S REGENERATION INDISPENSABLE VALUES

Dumitru BALTAG,

dr. hab. in law, university professor, Free International University
of Moldova

Gabriel ICHIM,

PhD student, Free International University of Moldova

SUMMARY

The issue of other regulatory system than the traditional one has recently been introduced into the debate in the Romanian legal doctrine of French influence. Through it's rational use, this kind of law (resulted of the use of other regulatory system) can contribute to simplifying rules and enhancing the quality of legal regulation. That means that it would allow us to value the functions of law by introducing new functions such as the function of developing and harmonizing legal norms; the function of completing and substituting legal norms; the function of interpreting and explaining the way the legal rule is applied.

Keywords: other systems of regulation than the traditional one, revaluation, function of Law, improvement of Law.

Introducere. Sistemul juridic coexistă cu alte sisteme: politic, social, economic și științific și este marcat și influențat deopotrivă de schimbările și mutațiile care le marchează pe acestea din urmă. În plus, ca și în cazul celorlalte sisteme, simplificarea și ameliorarea dreptului devine imperativă în contextul dezvoltării cunoașterii și în condițiile în care o serie de discipline tehnice, economice și umaniste au îmbogățit

tezaurul științei prin legi, principii și relații interdependente. În contextul reevaluării rolului dreptului și științei juridice „dreptul suplă” devine o valoare indispensabilă de regenerare a sistemului juridic. Dreptul suplă cuprinde o gamă largă de activități precum: autoreglementarea, principiile, codurile sau ghidurile de bune practici, instrucțiunile de utilizare a anumitor produse, standardele etc. Vorbim despre dreptul suplă în mă-

sura în care statele au consimțit să acorde dreptul de a participa la elaborarea normelor juridice nu numai organelor de stat tradiționale, dar și altor „actori neomologați” (a căror valoare sau autenticitate încă nu a fost confirmată) dreptul de a participa la elaborarea de reglementări sau de a se autoreglementa. Interesați să cultive caracterul expansiv, rebel al globalizării, actorii acesteia au înțeles, totuși, în ultimii ani, că reprezentanții puterii statale sunt interesați la rândul lor de găsirea unor metode de a le controla caracterul lor transnațional. În aceste circumstanțe implementarea unor elemente de drept suplu pare pentru ei o soluție mai practică, mai ușoară, mai flexibilă și mai puțin costisitoare decât aplicarea legislației. În afară de aceasta, printr-o folosire rațională, dreptul suplu poate contribui la politica de simplificare a normelor și sporire a calității reglementării. Problematika dreptului suplu a fost recent introdusă în dezbateri în doctrina juridică românească, după cum am menționat, sub influența doctrinei franceze.

Dat fiind actualitatea incontestabilă și valoarea juridică, teoretică și practică deosebită a regenerării sistemului juridic pentru stabilitatea relațiilor din cadrul societății în prezentul demers științific ne propunem să expunem câteva reflecții pe marginea conținutului conceptului de drept suplu și modalitățile de interpretare a acestuia în doctrina juridică.

Necesitatea interpretării conceptului de drept suplu este indubitabilă din mai multe considerente. În primul rând, pentru a funcționa dreptul suplu, ca componentă a realității juridice, are nevoie de o definiție clară și ușor de înțeles, astfel încât să nu fie perceput numai ca o noțiune abstractă; în al doilea rând, importanța explicării conținutului termenului drept suplu este majoră într-un stat de drept, deoarece atât autoritățile publice, cât și instanțele judecătorești sunt obligate să-l aibă în vedere, primele în emiterea actelor normative, celelalte - în soluționarea litigiilor; în al treilea rând, preocuparea pentru „simplificarea și ameliorarea dreptului” este de actualitate mai ales în condițiile

creșterii cantitative a legislației din ultimii ani, determinate de creșterea complexității dreptului ca urmare a dezvoltării noilor izvoare de drept mai ales a celor comunitare și internaționale, precum și a evoluției societății, a apariției unor noi domenii de reglementare.

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului au fost folosite următoarele metode de investigație științifică: analiza logică, analiza comparativă și sinteza. În calitatea de suport științific au servit lucrările cercetătorilor români și francezi, precum și practica judiciară și de drept a Curții Europene pentru Drepturile Omului.

Rezultate obținute și discuții. Orice societate modernă se caracterizează printr-o activitate normativă intensă, însă pentru ca aceasta să-și atingă obiectivul urmărit, respectiv, progresul social, trebuie să se materializeze într-un sistem legislativ stabil, unitar, corelat și interrelaționat. Adoptarea măsurilor necesare asigurării unui cadru normativ, care să răspundă exigențelor referitoare la accesibilitatea și previzibilitatea normei de drept, este și o cerință a Curții Europene pentru Drepturile Omului, care în jurisprudența sa constantă, a statuat cu valoare de principiu importanța asigurării accesibilității și previzibilității legii, inclusiv sub aspectul stabilității acesteia [1, p. 276]. Incertitudinea, fie ea legislativă, administrativă sau legată de practicile urmate de autorități, reprezintă un factor important pe care Curtea de la Strasbourg îl are în vedere atunci când apreciază conduita statelor din perspectiva respectării principiilor statuate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, fiind subliniat de către aceasta că atunci când este vorba de o chestiune de interes general, autoritățile publice sunt obligate să reacționeze în timp util, în mod corect și cu cea mai mare coerență [16]. Mai mult, aceeași instanță a statuat că norma legală trebuie să fie suficient de accesibilă și previzibilă, astfel încât să-i permită cetățeanului să dispună de informații suficiente asupra normelor juridice aplicabile într-un caz dat și să fie capabil să prevadă într-o manieră rezonabilă consecințele care pot apărea. Ast-

fel, într-o hotărâre Curtea a reținut că previzibilitatea legii nu trebuie să fie neapărat însoțită de certitudini absolute [11].

Numai că, realitatea normativă cu care se confruntă Republica Moldova, România, dar și Uniunea Europeană, pentru a da numai câteva exemple, nu poate fi ignorată. Numărul mare al actelor normative adoptate anual a determinat apariția unei instabilități legislative accentuate, cadrul juridic fiind frecvent supus modificării și/sau completării. Totodată, se poate constata faptul că dintre actele normative adoptate în ultima perioadă, un număr destul de mare modifică ori abrogă acte normative adoptate recent. Prin aceasta sistemul dreptului pierde din monumentalitatea sa piramidală, intimidantă în favoarea unei plasmă de norme, din ce în ce mai îngreunate, suprapuse în raporturi de complementaritate, de negociere, desfășurate în dimensiunea orizontală [1, p. 277]. Nici pe verticală, lucrurile nu se prezintă altfel. Unul dintre sensurile globalizării sau europenizării, vizează, fără îndoială, extensia geografică maximă, la nivelul planetei ori al Europei, a ceea ce s-ar conveni să denumim pretutindeni și cu aceleași semnificații drept, iar ideea unui drept unic sau european, dreptul care ar transcende toate drepturile pozitive, pentru ansamblul oamenilor și nu un drept necesar fiecărei societăți sugerează că orice am face este inutil. Nu trebuie să ne sugereze nimeni acest lucru, a devenit banal pentru practicienii dreptului, avocați, judecători ori pentru cercetătorii fenomenului juridic că dreptul ca și societatea a intrat într-o criză profundă, nu una economică, financiară, ci una morală. Omenirea trăiește ultimele clipe ale unui sistem obosit, perimat și inadapdat sec. XXI. Dinamica societății a atins un punct critic, un punct de la care societatea nu mai poate evalua, ci doar involua. Tehnologia a atins un grad de dezvoltare căreia marea magoritate a omenilor nu-i mai fac față, fapt ce a influențat, în mod paradoxal, și complexitatea fenomenului juridic [1, p. 277].

Într-o atare perspectivă, ceea ce ne apare ca o soluție salvatoare este tot dreptul, însă simplificarea lui, ca

imperativ al modernizării și ameliorării calității dreptului. La politica de simplificare ar contribui și introducerea în limbajul și practica juridică al termenului „drept suplu”, „drept flexibil”. După cum am menționat, problematica „dreptului suplu” a fost recent introdusă în dezbateri în doctrina juridică românească sub influența franceză de către prof. M. Duțu [6, p. 80].

Conceptul „drept suplu” aparține doctrinei franceze a dreptului, mai exact Consiliului de Stat al Franței (Instanța Supremă de contencios administrativ), care a impus pe piața ideilor și a practicii juridice un nou concept provocator: cel de „drept suplu”. Consiliul recomandă autorităților publice a se dota cu o doctrină a recurgerii și a folosirii frecvente a dreptului suplu, *pentru a contribui la politica de simplificare a normelor și promovare a calității reglementărilor legale*. Spre a se ajunge aici, s-a avut în vedere multiplicarea actelor oficiale de genul codurilor de bună conduită, recomandărilor de bune practici, în special în domeniul medical, noii guvernante economice a Uniunii Europene. Câteva exemple, foarte diverse, care au ca punct comun a nu impune obligații precise, ci a exercita, într-o societate complexă și incertă unde reglementarea câștigă în extensie și în forță, o funcție apreciată de destinatarul lor. Și lucrul cel mai important: acestea sunt manifestări ale aceluiași fenomen: *dreptul suplu*.

În contextul reevaluării rolului dreptului și științei juridice termenul drept suplu desemnează orice sistem de reglementare, altul decât procesul tradițional, care implică corpuri legiuitoare, alese democratic, care legiferează și ale căror legi după aceea sunt aplicate prin intermediul instanței [7, p. 226-250]. *Dreptul suplu* cuprinde o gamă largă de activități precum: *autoreglementarea, principiile, recomandările, codurile sau ghidurile de bune practici, instrucțiuni de utilizare a unui produs, standardele* etc. și este o traducere a sintagmei „*soft Law*”, care pare a fi fost folosită pentru prima dată în 1930 de către Arnold Menair.

După cum am menționat, problematica dreptului suplu a fost re-

cent introdusă în doctrina juridică [6, p. 210-216] sub influența doctrinei franceze. Anume, Consiliul Legislativ din Franța propunea în studiul său anual din 2013 sintagma „*droit souple*” (drept suplu), care a fost precedată de „*droit mou*” (dreptul moale), dacă facem deosebire de dreptul tradițional (drept rigid) pe care acesta a folosit-o în raportul său din 1991 „*de la securite juridique*”, pentru a face trimitere la eterogenitatea aparatului normativ din dreptul rigid.

Vorbim astăzi despre „drept suplu” în măsura în care statele au consimțit să acorde „actorilor neomologați” dreptul de a participa la elaborarea de reglementări sau de a se autoreglementa. În același timp, sistemul juridic coexistând cu alte sisteme: politic, social, economic și științific este marcat și influențat deopotrivă de schimbările și mutațiile care au loc. În plus, ca și în cazul celorlalte sisteme, simplificarea dreptului devine imperativă în contextul dezvoltării cunoașterii și în condițiile în care o serie de discipline tehnice, economice și umaniste au îmbogățit tezaurul științei prin legi, principii și relații interdependente. Autorul M. Duțu susține că, printr-o folosire rațională, dreptul suplu „poate contribui la politica de simplificare a normelor și sporirii calității reglementării” și nu este nici pe departe „marca degenerării ordinii noastre juridice”, ci, pur și simplu semnalul adaptabilității sale” [6, p. 211]. Câteodată, este util să considerăm dreptul tradițional și dreptul suplu ca un „continuum” și ca o dihotomie completându-se mai degrabă și intrând în competiție unul cu celălalt. În prezent dreptul trăiește între două stări extreme, sub noua împărțire a globalizării, și de aceea, susținătorii dreptului suplu consideră că instrumentele de drept suplu pot fi percepute ca agenți ai înnoirii, veritabili „fermenți” globalizatori și anti-tradiționali în multe din articulațiile ordinii juridice actuale [20, p. 15].

Însă, există și alte opinii. Astfel, autoarea N. Grimailo susține ideea că, chiar dacă trebuie să recunoaștem că ponderea dreptului suplu este în continuă creștere, datorită

avantajelor pe care le prezintă (simplicitatea, flexibilitatea, diversitatea, costurile reduse „de negociere” de „suveranitate”), proliferarea dreptului suplu poate fi periculoasă sau cel puțin nedorită. Recurgerea frecventă la adoptarea actelor fără caracter obligatoriu, cu o valoare normativă dubioasă, nu constituie o scuză pentru nerespectarea dreptului rigid. La general vorbind, subliniază autoarea „flexibilitatea unei ordini juridice ar putea fi un semn de slăbiciune a ordinii normative, aceasta fiind consecința lipsei de consens și a reticenței de a renunța la autoritate și control care împiedică adoptarea dreptului rigid” [10, p. 7].

Pentru acuratețea și fluența discuției, în argumentarea dreptului suplu, vom prelua și textul, potrivit căruia o caracterizare sugestivă a fenomenului dreptului suplu ne oferă Jean-Marc Sauvé, vice-președintele Consiliului de Stat din Franța, conform căreia nu există nici o contradicție între recunoașterea dreptului suplu, precum și a expansiunii sale și o mai bună calitate a dreptului. Făcând referire la autorul menționat, prof. V. Bădescu consideră că, dând o mai mare putere de inițiativă „actorilor” și dincolo de ea mai multă responsabilitate, dreptul suplu contribuie la oxigenarea ordinii noastre juridice. Printr-o utilizare rațională, el poate contribui din plin la politica de simplificare a normelor și la sporirea calității reglementării. Într-adevăr, continuă autorul „postulatul subînțeleas al Consiliului de Stat nu este nicidecum cel al devalorizării izvoarelor tradiționale ale dreptului ori a marilor obiective de păstrare a normativității legii și ameliorare a calității dreptului” [1, p. 279].

Profesorul M. Bădescu, făcând referință la autorul Mircea Duțu, cel care a pus în discuție în doctrina juridică românească termenul de drept suplu, consideră că dreptul suplu și simplificarea dreptului reprezintă unul dintre mai multele răspunsuri pe care sistemul juridic de drept romano-germanic (continental) le formulează și promovează în ultimele decenii, într-un efort de compatibilizare, pe cât posibil, cu ofensiva sistemului de drept comun și de adaptare la cerințele mondializării

neoliberale. După părerea autorului, acesta se impune, din această perspectivă, ca un fenomen obiectiv, cu consecințe majore pe termen mediu și lung, exprimând convergențele sistemelor de drept pozitiv, dar cu păstrarea particularităților tradiției și specificul dezvoltării proprii. Pentru a fi inițiat și promovat cu succes și la noi proiectul simplificării dreptului, trebuie să se înțeleagă pe deplin mizele majore ale unui asemenea demers, precum și dificultățile procesului aferent și obstacolele ce trebuie depășite pentru a schimba logica normativă. Este vorba, dincolo de operațiunile tehnice pe care le presupune, și de voință politică necesară realizării lui, de o problemă și un exercițiu de cultură politică și administrativă și este bine cunoscut cât de greu este să se facă să se evalueze în asemenea privințe. Nu în ultimul rând, „pe lângă modernizare și eficiență ar fi vorba de un act de cultură juridică, simplificarea prin sinteză și o mai bună sistematizare însemnând un progres, un acces sporit la cunoașterea și afirmarea valorilor juridice primordiale” [7, p. 258]. Pentru România simplificarea masivului corp legislativ actual, marcat de paralelisme și incoerențe, reprezintă o etapă indispensabilă a dezvoltării sale, a trecerii de la dreptul polimorf, rezultat în urma marilor reforme social-politice, economice și legislative din ultimii 27 de ani, la noul drept românesc. Simplificat, bine structurat și articulat în sistem, cu atât mai mult, cu cât Noua Constituție din 1991 și amplul proces de recodificare a domeniului dreptului civil și dreptului penal oferă premise favorabile, dreptul poate deveni un puternic factor de modernizare și europeanizare (occidentalizare) a societății românești [1, p. 258-259].

Pentru a înțelege mai bine conceptul de *drept suplu și simplificare* a dreptului imperativ al ameliorării calității lui, vom încerca să expunem coraportul dintre „suplu” și „simplu”. Un răspuns ne oferă dicționarul nostru [12], care precizează că „simplu” se află în opoziție cu „compus”, „complex”, iar simplitatea este „însușirea sau faptul de a fi simplu, lipsit de adaosuri (inutile), de ornamente; sobrietate, de artifi-

alitate; pe când „suplu” se referă la ființe sau despre corpul lor, ori despre părți ale acestuia, care are conformație, talie, grosime etc., mică; care are forme puțin proeminente.

Din această perspectivă V. Bădescu consideră că, într-adevăr simplitatea, mai mult decât suplețea ar asigura mai bine igienizarea, asanarea ori oxigenarea dreptului nostru cel de toate zilele, ea ar da mai multă claritate. Simplitatea este zeul suprem căruia trebuie să i se închine toată strădania celor ce fac, aplică sau scriu despre drept. Să scriem fraze scurte, clare, subliniază autorul [1, p. 280]. În continuare, alt autor, T. Neacșu consideră că, regula ar trebuie să fie și aici aceea că cu cât o problemă este mai complexă, cu atât ea trebuie exprimată în scris mai simplu. Exprimarea simplă presupune fraze scurte, directe. O frază cu o structură complicată, arborescentă, cu nenumărate propoziții independente, intercalate, nu poate comunica simplu lucrurile complicate. Cel mai probabil, le va complica suplimentar [17, p.54-60].

„Oare numai avocații și judecătorii trebuie să fie clari și preciși?”, se întrebă în continuare prof. V. Bădescu, dar textele tratatelor și monografiilor, care trasează liniile directe, actele normative și în general viața noastră, nu ar trebuie să presupună claritate și precizie, întrucât, acolo unde apa este tulbure vor pescui numai pescarii înșelători. Mai ales acum, când tehnologia a transformat lumea și practica juridică așa cum o știam acum 50 de ani. Comunicarea și colaborarea cu clienții și echipa virtuală de consultanți se face în timp real, folosind transmisii securizate pe internet. Modul, în care sunt produse și asamblate documente juridice este în mare parte automatizat. Conectarea cu instanțele virtuale permite vizualizarea imediată a tuturor procedurilor judiciare în care este implicat clientul. Aplicațiile mobile îți permit să evaluezi instantaneu, care sunt potențialele probleme juridice ridicate de un obiect sau de o persoană aflată în apropierea ta [1, p. 281].

Numai că simplificarea, singură, nu poate fi soluția modernizării și

ameliorării calității dreptului, mai ales că normele juridice declanșează multe dintre transformările care au loc în jurul nostru, iar dinamica în care trăim este tot mai alertă. O nouă *dinamică socială* are nevoie de *arhitecți* care o pot modela. Juriștii se redefinesc odată cu lumea, pot fi ei noii arhitecți ai codurilor care țin societatea în echilibru? Poate dreptul să asigure în continuare societății din care își trage ceva, instituțiile și interacțiunile pe fundamentul actualelor reguli prosperitatea și egalitatea cetățenilor și a țărilor lor în lumea de azi și cea viitoare? Care sunt acele reguli clare și egale ce vor putea produce asanarea legislației și implicit igienizarea dreptului? Răspunsul este clar, vorbim despre acele *valori general-umane*, care pot asigura, prin simpla lor *receptare* simplificarea și ameliorarea dreptului, dar și a dialogului dintre civilizații [1, p. 281].

În această optică, în opinia prof. M. Duțu, și noi susținem această opinie, dreptul suplu constituie mai mult o soluție decât un risc. Printr-o folosire rațională el poate contribui la politica de simplificare a normelor și sporire a calității reglementării. Totodată oferă, înainte de toate, actorilor publici spații de expresie juridică diferite de instrumentele pur prescriptive, care trebuie să rămână legile și celelalte acte normative juridice. Existența unor astfel de zone este de natură să consolideze, în contrapunct forța normativă atașată instrumentelor tradiționale ale dreptului, evitând „poluarea” lor prin dispoziții normative. Dreptul suplu permite mai ales o lărgire a gamei mijloacelor de acțiune atât ale autorităților publice, cât și ale actorilor privați, chiar dacă va fi necesar să fim atenți pentru ca aceste norme de orientare a conduitelor să nu se dezvolte și să se afirme anarhic și nici ca să afecteze negativ principiul legalității. Iar concluzia justă, exprimată și în raportul anual al Consiliului de Stat rămâne evidentă: dreptul suplu nu este marca degenerării ordinii noastre juridice, ci, pur și simplu, semnalul adaptabilității sale. Nu există nici

o contradicție între recunoașterea ori expansiunea sa și o mai bună calitate a dreptului [8, p. 4].

Pentru a clarifica coraportul *dreptului tradițional*, ca un drept complex, și *dreptul suplu*, ca drept flexibil, necesitatea introducerii dreptului suplu și ca rezultat simplificarea dreptului pozitiv vom încerca, în continuare, să interpretăm acești doi termeni, care par la prima vedere, a fi opuși unul altuia, deci *complexitate* – ca cerință a *normativității juridice* și *simplificare*, ca fundament de *ameliorare* a calității dreptului.

Dreptul ca parte a vieții sociale dispune de o virtualitate de expansiune încât aproape nimic din relațiile sociale nu scapă reglementării sale. De la relațiile cele mai intime, cum sunt relațiile de familie: relațiile dintre soți, relațiile dintre părinți și copii și până la relațiile tehnice cele mai complexe cum ar fi cele referitoare la energia nucleară și la cucerirea spațiului cosmic, într-un fel sau altul, ele sunt reglementate de norme juridice, fie de normele dreptului intern, fie de normele dreptului internațional.

”Conceptul de complexitate” [15, p. 169] abordat lingvistic ca „*multilateralitate, multivalență și polivalență*” relevă în epistemologia generală, în opțiunea lui Ion Craiovan, gradul de organizare a unui obiect de orice natură, ideea unei totalități superioare, unor părți componente, folosită inițial de biologia holistă, fiind astăzi un concept central pentru diferite programe de cercetare [5, p.255].

În domeniul social, de pildă, în sociologie conceptul indică faptul că, într-un sistem nu toate elementele pot sta în același timp, în relație cu ele, deoarece numărul posibil de relații crește exponențial în raport cu creșterea elementelor, ajungându-se la mărimi care nu pot fi supuse unui control imediat din partea sistemului însuși, aceasta împiedică realizarea tuturor opțiunilor posibile. Există, așadar, mai multe posibilități decât se poate comunica și este necesar să se opereze o selecție între diferite relații. Se poate remarca faptul că acest concept implică inerent simplificarea și se instituie polar într-un

cuplu *complexitate-simplificare* [5, p. 255].

În relație cu procesul cunoașterii complexitatea, în opinia lui H. Longino, impune o teză epistemologică esențială [13, p. 57], un obiect complex, cum este fără îndoială dreptul, nu poate fi cunoscut, decât cu consecințe nefaste, reduționiste și deformatoare, dintr-o singură perspectivă, oricare ar fi aceasta. Așadar, o unică perspectivă, în cunoașterea juridică nu este suficientă, chiar dacă aceasta este asumată de juristi. Mai ales în contemporanietate, fenomenul juridic internalizează și activează dimensiuni considerate în perioada modernă ca externe, adiacente, puțin relevante. Astfel, din perspectivă filosofică dreptul este un fapt filosofic, cel puțin având în vedere că angrenează în cel mai înalt grad conduita umană, fiind în orice societate un proiect normativ imperativ cu privire la om, un fapt sociologic – *ubi societas ibi jus*, un fapt politologic, instrument normativ în mâna puterii instituită democratic sau nu, un fapt moral, nefiind, în mod esențial, dincolo de bine și de rău ș.a.m.d. Cunoașterea juridică este tributară mai multor paradigme – normativă, conceptuală, morală, comportamentală și trebuie să avem în vedere prin ce paradigme simplificăm [5, p. 255].

Deci, după cum vedem, complexitatea dreptului nu exclude, dar chiar include în sine și o simplificare a normativității juridice. Profesorul I. Craiovan, însă, atrage atenția la faptul că nu trebuie să confundăm *simplificarea* cu *simplismul* reglementărilor normative. „Între vulnerabilitățile conceptuale ale termenului de simplificare în drept, vehiculat în diferite contexte, autorul Mircea Duțu [9, p. 8-12] remarcă ipostaza sa lingvistică, de termen menționat de fiecare dată la singular, deși vizează pluralismul, reduționismul semnificațiilor termenului, care tinde să fie confundat cu simplismul, ambiguitatea și relativitatea sa în măsura în care nu este conturat în raport cu complexitatea necesară și inevitabilă a dreptului ș.a.” [5, p. 255]

De aici, putem concluziona că simplificarea normativității juridi-

ce este conturată în raport cu complexitatea necesară și inevitabilă a dreptului. Lumea contemporană trăiește multe paradoxuri. Printre paradoxurile lumii de azi este și cel al suprareglementării, în opoziție cu afirmațiile referitoare la primordialitatea drepturilor și libertăților omului ca valori supreme. Excesul de reglementare conduce către așa zisa tiranie a legii, fiindcă reglementarea excesivă trebuie să fie asimilată în cadrul amplului proces de aplicare a legii. Contradicția este evidentă, afirmarea drepturilor și libertăților omului, ca și valori primordiale, apar a fi în totală opoziție cu restricționarea prin nenumărate acte cu caracter normativ ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, de multe ori cu norme, care sunt ireductibil opuse.

Proliferarea impresionantă a normativității juridice, mai mult sau mai puțin necesară, excesul de reglementare, paralelismele legislative, inflația legislativă, tind să contureze o adevărată maladie juridică în lumea contemporană, care afectează accesibilitatea, claritatea, înțelegerea, calitatea, eficiența, locul și rolul dreptului în societate, viața socială în genere. Între remediile preconizate poate fi și simplificarea dreptului pozitiv, înțelegând ca instrument (tehnică), acțiune și rezultat de reducere a normativității juridice excesive [5, p. 256].

În opoziție cu suprareglementarea, care de multe ori conduce la o îngrădire accentuată a drepturilor și libertăților omului, a apărut acest concept, considerat a fi modern, cel al: *simplificării dreptului*. Simplificarea dreptului este privită, în opinia lui I. Craiovan ca un instrument și ca o metodă conceptuală de a reda „*suplețea legii*”, prin claritate și prin posibilitatea de a fi interpretată în procesul de aplicare [5, p. 256].

Conceptul de simplificare în drept este departe de a fi configurat în plan național și european, deși sub presiunea faptelor a fost operaționalizat mai mult intuitiv și s-au inițiat și se derulează ample procese politico-juridice și sociale, care îl invocă. Fără îndoială, subliniază autorul E. Ciongaru că, depășirea acestei stări de fapt implică abordări multiple,

conjugarea unor eforturi teoretice și practice, acțiune socială sistematică, ghidată de o concepție aptă să optimizeze acest proces complex [4, p.53].

Simplificarea dreptului, realizată prin micșorarea numărului de acte normative, este partea componentă a modernizării statului de drept în contextul coordonatelor epocii contemporane.

Situația Republicii Moldova și a României de azi are o specificitate, care nu se regăsește în tradiția legiferării anterioare. Această specificitate este determinată de accentuarea unui nou concept, acela al europeanizării dreptului național, prin trecerea la principii unitare comune în spațiul construcției europene. Această europeanizare a dreptului – în întreaga Uniune Europeană- are loc pe fondalul mondializării relațiilor interumane reglementate prin norme de drept [18, p.328].

În acest context, încercăm să abordăm simplificarea normativității juridice predilect din perspectiva cunoașterii, a rigorilor unui demers științific, cu implicații majore pentru practica aferentă. Desigur, că nu ne putem referi decât la câteva repere epistemologice care se impun în materie, o teorie complexă care să eficientizeze acțiunea socială în cauză, implicând, după părerea autorului I. Craiovan, abordări multi-inter-trasdisciplinare, concertarea contribuțiilor unor diverși specialiști: juriști, politologi, sociologi, filozofi, psihologi, economiști, lingviști, oameni de cultură ș.a. [5, p. 257]

Pentru a contura mai bine esența conceptului, trăsăturile lui definitorii de „drept suplu”, ca un instrument, metodă de simplificare a dreptului pozitiv, și ca o teorie, în continuare vom face referință la doctrinarii, care abordează acest concept ca unul nesimplist, dar multidimensional cu conturarea pluralismului de opinii.

Încercarea de analiză conceptuală a simplificării în drept poate debuta, în opinia lui M. Dușu, cu configurarea unei clase de entități teoretice cu note distincte, dar și interferente, care să rețină, cel puțin, termeni ca: tehnica legislativă, tehnica juridică, metodologie juridică, proces legislativ, politică legislativă, politică

juridică, proiect social ș.a., dar și termeni a unei clase conexe: drept de calitate, drept eficient, drept inteligent, drept dezirabil, raționalitatea dreptului, funcții și finalități ale dreptului. Din această perspectivă, *definiția dreptului suplu* pleacă de la examenul dezvoltărilor concrete ale fenomenului și vizează ansamblul de instrumente, care răspund la trei condiții cumulative: 1) au ca obiect modificarea ori orientarea comportamentelor destinatarilor lor suscitând, în măsura posibilă, adeziunea lor; 2) nu creează, prin ele însele, drepturi ori obligații pentru destinatari; 3) prezintă prin conținutul și modul lor de elaborare un grad de formalizare și de structurare, care le aseamănă cu regulile de drept [9, p.3].

Se relevă, astfel, că abordarea conceptuală a simplificării indică natura sa multidimensională, de concertare a pluralismului punctelor de vedere, astfel, încât autorul I. Craiovan remarcă drept trăsături definitorii, cel puțin, următoarele: *integrativitatea; optimizarea și deshidratarea practic acțională* [5, p.257].

De asemenea conceptul de simplificare în drept poate fi configurat ca desemnând o activitate inovativă, pluridisciplinară, de reducere a materiei normativității juridice a dreptului pozitiv, stufoase, repetitive, redundante, blocante, cu consecințe sociale nocive, ineficace prin protejarea semnificațiilor necesare și promovarea unui drept dezirabil [5, p. 257].

Așadar, raționalitatea procesului simplificării se configurează numai în măsura în care acest proces se conexează și valorifică experiența istorică a tradiției naționale, a diverselor tipuri de drept, doctrina juridică și jurisprudența – normele imanente ale practicii exemplare ca sursă de obiectivitate, demersul critic al diverșilor specialiști, ea convertind informații din întreaga rețea a cunoașterii. Această abordare se opune vulgarizării simplificării normativității juridice, relevând în mod paradoxal că simplificarea este tot atât de complexă ca și complexitatea pe care dorește să o reducă.

Simplificarea dreptului în con-

textul actual se impune și este apreciată a fi totodată element al modernizării dreptului, cu efecte benefice privind calitatea dreptului, prin eliminarea și a *birocrației de stat, și a birocrației în relațiile interstatale și interunioniste*. Dar, simplificarea nu va crea o nouă birocrație, se întrebă autorul V. I. Nicolescu [18, p.328]. Dilema statelor este în sensul, dacă simplificarea dreptului va conduce la o criză a dreptului sau va conduce la reducerea costurilor guvernării.

Societatea contemporană în urma simplificării reglementărilor statului de drept, urmărește debirocratizarea structurilor statale și totodată eficientizarea aplicării dreptului? Statul modern răspunde necesității de simplificare legislativă, abordând două direcții: prima, de ordin legislativ prin *codificare*, a doua, prin *interpretarea* normei juridice [18, p. 328].

Codificarea este unul dintre mijloacele moderne ale dreptului, care în procesul de legiferare urmărește reunirea tuturor reglementărilor, care vizează o anumită situație de fapt socială, prin simplificarea procesului legislativ, dând legii o anumită *suplețe*.

Codificarea mai are un avantaj, în procesul de aplicare a dreptului, anume norma juridică, care reglementează o anumită relație socială, este unitară sub aspect normativ și nu poate da loc unor interpretări contrare sau contradictorii, ceea ce în unele cazuri este esențială.

Interpretarea normei juridice este determinantă în simplificarea dreptului, în debirocratizarea actului legislativ, pe care o observăm în amplul proces de aplicare a normei juridice.

La confluența dintre codificarea și interpretarea normei juridice poate fi situată simplificarea și debirocratizarea dreptului contemporan ca un remediu în excesul de reglementare și birocrațizare a societății [18, p. 329].

Unii autori, vorbind de simplificarea dreptului propun noi termeni ca de exemplu „estetica dreptului” [2, p. 357]. Pentru a putea defini o asemenea noțiune, autorul consideră că este necesar să avem în vedere în definirea simplificării dreptului

atât „comunicarea dreptului”, cât și „percepția lui” [2, p. 357].

Astfel, este important modul în care este comunicat dreptul, prin intermediul izvoarelor formale și materiale, precum și modul în care acesta este perceput, atât de către indivizi, cât și de autoritățile statale, având în vedere că dreptul este un produs social, care nu poate fi dissociat de viața socială a omului [19, p.20]. Dreptul poate fi analizat ca întreg, dar are de asemenea și unele proprietăți specifice, sistemice, care-i aparțin, asemenea proprietăți fiind diferite de proprietățile părților ce îl compun [14, p. 188].

În această situație autorul C. Butculescu analizează termenul „estetica dreptului” ca fiind studiul filozofic al sistemului dreptului, punctat de cercetarea elementelor, care fac acest sistem să aibă o aparență dezirabilă față de destinatarii normelor juridice, facilitând, astfel, receptarea și acceptarea acestor norme. În aceste condiții, apreciază autorul, este necesar să diferențiem cele două diviziuni fundamentale ale dreptului, pentru a putea analiza în mod corespunzător posibilitatea existenței unei „estetici a dreptului” [2, p.357].

Cele două mari diviziuni, dreptul public și dreptul privat, sunt la rândul lor, tributare principalelor curente ale dreptului, respectiv dreptului natural și pozitivismului juridic. În literatura juridică anglo-saxonă, unii autori au stabilit, de asemenea, corelații între principalele școli ale dreptului, precum „dreptul natural” sau „pozitivismul juridic și estetică” [21, p.147]. Astfel, „estetica dreptului” apare strâns legată de școlile dreptului, alăturându-se, astfel, culturii juridice, care la rândul său, constituie un concept ce poate fi raportat la evoluția acestor școli [3, p.129-134]. În cadrul dreptului natural, care înglobează principii perene și *apriorie*, putem să considerăm că estetica dreptului se regăsește însăși în aceste principii, având un izvor divin sau cel puțin aprioric existenței societății, astfel, încât existența unei asemenea estetici nu trebuie dovedită [2, p. 38].

Pentru a fi estetice, normele juridice trebuie să fie clare și transpa-

rente, astfel, încât, să poată fi ușor receptate și asimilate de către populație, iar întregul sistem juridic să se caracterizeze prin coerență și suplețe. În acest sens, simplificarea dreptului ar putea conduce către un sistem mai clar și mai transparent. Desigur, simplificarea nu este același lucru cu simplitatea, simplitatea excesivă conduce la o sărăcire a conținutului legislativ, care la rândul său, va fi perceput ca o realitate juridică neplăcută, deci, inestetică.

Concluzii. Anunțat în teorie, prezent în practică și recunoscut nu de toți, „dreptul suplu” este în căutarea propriei acreditări la nivel doctrinar. Acoperind un număr de acte normative, extrem de eterogene (directive, avize, carte, coduri de conduită etc.), având drept element comun faptul de a fi impus nu prin constrângere, ci prin adevărată destinatarilor săi, acesta se manifestă, în special, în dreptul internațional (ca drept suplu, drept flexibil), dreptul UE (ca o metodă de guvernare) sau ordinea internă (ca o pârgă de realizare a funcțiilor statului). În raport cu dreptul consacrat (dreptul rigid), dreptul suplu se manifestă fie la etapa premergătoare a acestuia, în procesul de elaborare și adoptare ca instrument de însoțire a acestuia, fie în anumite condiții, cunoscând diverse experiențe naționale, dreptul suplu se prezintă ca un factor de simplificare și de îmbunătățire a calității reglementărilor legale și rămâne un concept juridic pentru discuțiile ulterioare. Activitatea multidimensională a „dreptului suplu” ne permite să valorizăm funcțiile dreptului prin introducerea unor noi funcții cum ar fi: funcția de dezvoltare și armonizare a normelor juridice; funcția de completare și substituție a normelor juridice; funcția de interpretare și explicitare a modului de aplicare a normei juridice.

Referințe bibliografice

1. Bădescu V. Valorile generale-umane ca platformă a simplificării și ameliorării calității dreptului. În: Simplificarea – imperativ al modernizării și ameliorării calității dreptului. Comunicări prezentate la Sesiunea științifică a Institutului de cercetări juridice. București, 2015.

2. Butculescu C. R. Estetica dreptului românesc între complexitate și simplificare. În: Comunicări prezentate la Sesiunea științifică a Institutului de cercetări juridice. București, 2015.

3. Ciongaru E. Probleme actuale de teoria dreptului și drept comparat. Cluj: Ed. Cordial-Lex, 2012.

4. Ciongaru E. Theory of justice the perspective of law schools. Vol. of Annual Scientific Session „Justice rule of law and legal culture” of the Institute of Legal Research „Acad. Andrei Rădulescu” of the Romanian Academy, Bucharest: Universul juridic, 2011.

5. Craiovan I. Coplexitate și simplificare în drept. În: Comunicări prezentate la Sesiunea științifică a Institutului de cercetări juridice. București, 2015.

6. Duțu M. „Dreptul suplu”, între concept și practică. În. Pandectele române nr.6, 2014.

7. Duțu M. Dreptul: între ipostaze teoretice și avatarurile mondializării. București: Ed. Academiei române și Universul juridic, 2014.

8. Duțu M. Simplificarea - o prioritate a modernizării dreptului. În: Comunicări prezentate la sesiunea științifică a Institutului de cercetări juridice, București, 2015..

9. Duțu M. Simplificarea legislației și a acțiunii administrative. În. Pandectele române, nr. 12, 2014.

10. Grimailo N. Rolul organizațiilor internaționale regionale în procesul de creare a normelor de drept internaționale. Autor. Ref. Tezei de doctor. Chișinău, 2015.

11. Hotărârea CEDO din 25.08.1998, pronunțată în cauza Hertel. vs. Elveția (59/1997/843/1049). file:///C:/Documents%20and%20Settings/User... (vizitat 7.08.2017)

12. http://vvv.dex.ro/index.phpa-srchd-18id_srch-16640...

13. Longino H. Science as social knowledge: Values and objectivity in scientific inquiry. Princeton. Princeton University Press, 1990.

14. Măgureanu A. F. Principiile generale ale dreptului. București: Universul juridic, 2011.

15. Melchiorre A. Enciclopedie de filozofie și științe umane. București: Ed. All educațional, 2004.

16. Memorandum, implicațiile adoptării legii nr. 187/2012 pentru pu-

nerea în aplicare a Noului Cod penal asupra republicării unor acte normative. //http:just.ro/LincClik.aspx?FileticketEG1A M08573dtabid2342 (vizitat7.08.2017)

17. Neacșu T. Stilul documentelor juridice. Folosește fraze și paragrafe scurte. În: Revista Monitorul jurisprudenței, nr. 22, 2014.

18. Nicolescu I. F. Interpretarea normei juridice între simplificarea și birocratizarea dreptului. În: Comunicări prezentate la Sesiunea științifică a Institutului de cercetări juridice. București, 2015.

19. Niemesch M. M. Teoria generală a dreptului. București: Hamangiu, 2014.

20. Stanciu M. D. Cooperarea internațională în domeniul reglementării transportului mărfurilor periculoase. Teză de doctorat (rezumat). București, 2016.

21. West R. Jurisprudence as Narrative. An Aesthetic Analysis of Modern Legal Theory. New York University Law Review, vol. 60. 1985.

INFORMAȚIA DESPRE AUTORI

Dumitru BALTAG,
doctor hab. în drept, prof.
universitar, ULIM
Gabriel ICHIM,
doctorand, ULIM

e-mail: dumitrubaltag@gmail.com
tel.: 069140988

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Dumitru BALTAG,
dr. hab. in law, university professor,
Free International University
of Moldova
George ICHIM,

PhD student, Free International
University of Moldova
e-mail: preotgabriel@yahoo.com
tel.: 0040742973355

CZU 347.99:340.13

JURISPRUDENȚA UNIUNII EUROPENE ȘI ROLUL EI ÎN ARMONIZAREA INTERPRETĂRII DREPTULUI

Eliza COȘMAN,

doctorandă a Universității de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” (USPEE) din Chișinău, Republica Moldova, avocat

REZUMAT

După prezentarea, în prima parte, a aspectelor generale privind conceptul și caracteristicile jurisprudenței, autoarea analizează particularitățile și statutul jurisprudenței în activitatea Curții Europene de Justiție. Se evidențiază că, în comparație cu sistemul de drept common law, jurisprudența Curții de Justiție nu reprezintă un izvor de drept UE, hotărârile judecătorești neavând un efect erga omnes.

Cu toate acestea, în privința modului în care interpretează dispozițiile dreptului UE, soluțiile date de Curtea de Justiție sunt obligatorii. Numai prin intermediul jurisprudenței Curții de Justiție sunt posibile interpretarea și aplicarea conformă cu tratatele dreptului UE.

Cuvinte-cheie: jurisprudență; izvor de drept; jurisprudența CJ; interpretare și aplicare conformă.

THE JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN UNION AND ITS ROLE IN HARMONIZING THE INTERPRETATION OF LAW

Eliza COȘMAN,

PhD student of The University of European Political and Economic
Studies “Constantin Stere” (USPEE), Chișinău, the Republic of
Moldova, lawyer

SUMMARY

After the presentation, in the first part, the general aspects regarding the concept and characteristics of jurisprudence, the author analyzes the characteristics and status of the jurisprudence in the activity of the European Court of Justice. It finds that, in comparison with the common law legal system, the jurisprudence of the Court of Justice does not constitute a source of EU law, and the judicial decisions do not have an erga omnes effect.

However, in the way they interpret the provisions of the EU law, the solutions given by the Court of Justice are binding. Only through the jurisprudence of the Court of Justice are possible the conforming interpretation and application to EU law Treaties.

Keywords: jurisprudence; source of law; CJ jurisprudence; conforming interpretation and application.

Introducere În sens larg, jurisprudența este definită ca fiind totalitatea hotărârilor judecătorești pronunțate de către instanțele de toate gradele [1,p.105], reprezentând autoritatea ce se degajă din precedentele judiciare [2,p.133]. Totuși, termenii de precedent și autoritate diferă ca sens, atunci când vorbim despre dreptul romano-germanic sau dreptul anglo-saxon.

Metode aplicate și materiale utilizate. În vederea realizării scopului trasat, în respectivul articol științific au fost aplicate un șir de metode ca: metoda logică (bazată analiza deductivă și inductivă, generalizare și specificare), metoda sistemică, metoda istorică și cea comparativă.

În procesul elaborării articolului științific au fost consultate lucrările